

Гендерні аспекти формування соціальної політики в Україні

Тетяна Брус, Віктор Ковальов, Університет митної справи та фінансів

У статті розглянуті гендерні аспекти формування соціальної політики в Україні. Визначено, що обраний Україною євроінтеграційний вектор розвитку вимагає дотримання принципів сталого розвитку та досягнення рівності жінок та чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства. З'ясовано, що уявлення про гендер у суспільстві не є сталою категорією, а залежить від культурно-соціальних традицій, та може змінюватись зі зміною середовища. Проаналізовано кроки України за останні 5 років щодо реалізації принципу гендерної рівності та встановлено, що Україна має достатньо розвинену нормативну базу, однак, її практична реалізація залишається ще й досі недосконалою. Досліджено створення гендерних профілів регіонів та з'ясовано, що вони є корисним інструментом розробки стратегій розвитку регіону, у визначенні пріоритетних завдань соціальної політики, проведенні моніторингу та оцінці діяльності тощо. З'ясовано, що врахування гендерних аспектів у формуванні соціальної політики дозволить підкреслити особливі потреби жінок та чоловіків, які потребують допомоги держави, що забезпечить більш точне формулювання проблем політики, ефективний розподіл ресурсів, цільове використання бюджетних коштів та прийняття гендерно-чутливих рішень. Проаналізовано інноваційні підходи врахування гендерних аспектів у формуванні соціальної політики як на національному, так і на регіональному рівнях. Встановлено, що гендерний аудит дозволить забезпечити гендерний паритет учасників процесу прийняття рішень, а гендерний аналіз прийнятих рішень або політики в цілому спрямований на визначення проблем та диференціацію потреб і інтересів з врахуванням гендерного розподілу. Їх використання в процесі формування та реалізації соціальної політики дадуть можливість запобігти гендерній нерівності та забезпечити формування гендерно-чутливої соціальної політики.

Ключові слова: *соціальна політика, рівність, гендерні аспекти, гендерно-чутлива політика, незахищені верстви, дискримінація, гендерний аудит, гендерний профіль, гендерний аналіз*

Gender aspects of social policy formation in Ukraine

Tetiana, Viktor Kovalov, University of Customs and Finance

The article considers gender aspects of social policy formation in Ukraine. It is determined that the European integration vector of development chosen by Ukraine requires observance of the principles of sustainable development and achievement of equality of women and men in all spheres of society. It was found that the perception of gender in society is not a stable category, but depends on cultural and social traditions, and may change with changing environments. Ukraine's steps over the past 5 years to implement the principle of gender equality are analyzed and it is established that Ukraine has a sufficiently developed regulatory framework, however, its practical implementation is still imperfect. The creation of gender profiles of regions has been studied and it has been found that they are a useful tool for developing strategies for the development of the region, in determining the priorities of social policy, monitoring and evaluation of activities, etc. It was found that gender mainstreaming in social policy-making will emphasize the special needs of women and men in need of state assistance, which will ensure more accurate policy formulation, efficient allocation of resources, targeted use of budget funds and gender-sensitive decision-making. Innovative approaches to gender mainstreaming in social policy-making at both national and regional levels are analyzed. It is established that gender audit will ensure gender parity of participants in the decision-making process, and gender analysis of decisions or policies in general is aimed at identifying problems and differentiating needs and interests, taking into account gender distribution. Their using in the process of formation and implementation of social policy will make it possible to prevent gender inequality and ensure the formation of gender-sensitive social policy.

Keywords: *social policy, equality, gender aspects, gender-sensitive policy, vulnerable groups, discrimination, gender audit, gender profile, gender analysis*

Гендерные аспекты формирования социальной политики в Украине

Татьяна Брус, Виктор Ковалев, Университет таможенного дела и финансов

В статье рассмотрены гендерные аспекты формирования социальной политики в Украине. Определено, что выбранный Украиной евроинтеграционный вектор развития требует соблюдения принципов устойчивого развития и достижения равенства женщин и мужчин во всех сферах жизнедеятельности. Выяснено, что представление о гендере в обществе не является постоянной категорией, а зависит от культурно-социальных традиций, и может изменяться с изменением среды. Проанализированы шаги Украины за последние 5 лет по реализации принципа гендерного равенства и установлено, что Украина имеет достаточно развитую нормативную базу, однако, ее практическая реализация остается до сих пор несовершенной. Исследованы созданные гендерные профили регионов и выяснено, что они являются полезным инструментом разработки стратегий развития региона, определения приоритетных задач социальной политики, проведении мониторинга и оценки деятельности и тому подобное. Установлено, что учет гендерных аспектов в формировании социальной политики позволит выявить особые потребности женщин и мужчин, нуждающихся в помощи государства, обеспечит более точное формулирование проблем политики, эффективное распределение ресурсов, целевое использование бюджетных средств и принятия гендерно-чувствительных решений. Проанализированы инновационные подходы учета гендерных аспектов в формировании социальной политики как на национальном, так и на региональном уровне. Установлено, что гендерный аудит организации позволит обеспечить гендерный паритет участников процесса принятия решений, а гендерный анализ принятых решений или политики в целом направлен на определение проблем и дифференциацию потребностей и интересов с учетом гендерного распределения. Их использование в процессе формирования и реализации социальной политики позволят предотвратить гендерное неравенство и обеспечить формирование гендерно-чувствительной социальной политики.

Ключевые слова: социальная политика, равенство, гендерные аспекты, гендерно-чувствительная политика, незащищенные слои, дискриминация, гендерный аудит, гендерный профиль, гендерный анализ

Вступ.

Україна є соціальною державою, а отже, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Відповідно до ст. 21–24 Конституції України «Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитин-

ства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям» (Конституція України, 1996).

Принцип рівності є передумовою стабільності в суспільстві та основою для розвитку людського потенціалу. У процесі розвитку суспільства формувались певні правила, цінності та стереотипи. Подібні правила слугували для виживання людини та створення комфортних умов життя. Більшість з них вже застаріла і не відповідає вимогам сьогодення, слугують гальмом розвитку суспільства. Боротьба з дискримінацією і зміцнення принципів рівності можуть бути закріплені де-юре, але де-факто дискримінація продовжує існувати в політиці під час розподілу ресурсів і соціальних благ. Навіть з урахуванням наявних правових норм, практика дискримінаційного підходу і нерівність все ще поширені у багатьох країнах.

Саме тому актуальним для всього світу стає формування суспільства, вільного від проявів будь-якої нерівності: ані класової, ані гендерної, ані етнічної, ані расової. Україна визнала необхідність подолання будь-якої нерівності, підпи-

савши серед 189 країн-членів ООН Декларацію Тисячоліття у 2000 році, в якій сформульовано основні напрямки розвитку, серед яких – досягнення рівності жінок і чоловіків. Цей напрямок розглядається не лише як елемент соціальної справедливості або необхідної складової демократії, а ще як реалізація принципів сталого розвитку та можливості рівного рівноправного розподілу ресурсів та національних багатств.

Права жінок та гендерна рівність належать до основних прав людини, гарантованих у численних міжнародних договорах, резолюціях, деклараціях, платформах і програмах дій у галузі прав людини. Україна приєдналася до Пекінської декларації та Платформи дій на IV Світовій конференції жінок (1995) і ратифікувала основні договори з прав людини, зокрема Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1981) та її Факультативний протокол (Національний огляд по виконанню Пекінської декларації та Платформи дій (1995 р.)). Підписана Угода про Асоціацію між Україною та ЄС зобов'язує гарантувати рівні можливості для жінок та чоловіків у сферах працевлаштування, освіти, навчання, економіки (Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони).

У контексті становлення демократичного, європейського суспільства в Україні доцільно розглядати соціальну політику як діяльність держави, що спрямовується на забезпечення всебічного розвитку й добробуту кожної людини. Саме тому запровадження принципів гендерної рівності є одним із важливих механізмів забезпечення стабільного розвитку суспільства та подолання будь-яких виявів дискримінації в розподілі економічних, соціальних і політичних ресурсів між жінками та чоловіками.

Проблеми гендерної рівності час від часу набувають гостроти у суспільних та наукових дискусіях. Існують різні погляди на проблему та точаться дискусії щодо того, до якої сфери вона належить: юридичної, соціальної або фінансової. Це підтверджує її загальність та міждисциплінарність. Конституційні та нормативні засади гендерної рівності досліджувалися Біденко Ю., Грибовською А., Дашковською О., Кисельовою В., Слінько Т. та ін. Окремим аспектам реалізації гендерної політики в дер-

жавному управлінні присвячені роботи Кулачек О., Марценюк Т., Хавлін Т., Черняхівської В., Ярошенко Є. тощо. Однак, в умовах погіршення стану соціальної захищеності та необхідності дотримання європейських норм та стандартів, актуальним залишається питання вивчення гендерних аспектів у процесі формування соціальної політики України.

Метою даної статті є визначення інструментів врахування гендерних аспектів у формуванні соціальної політики.

Результати дослідження.

Соціальну політику зазвичай розглядають як напрям державного регулювання економіки і частину внутрішньої політики держави, спрямовану на забезпечення оптимального розвитку соціальної сфери, задоволення потреб та інтересів громадян, соціальних груп, територіальних громад, а також підвищення добробуту суспільства в цілому. Її метою у демократичній, соціальній державі є створення умов для зростання добробуту працездатних осіб та забезпечення належного рівня життя тих громадян, які внаслідок непрацездатності чи інших складних життєвих обставин не мають достатніх засобів до існування, тобто дотримання рівності у доступі до суспільних благ (Соціальна політика).

Соціальна політика є багаторівневою і багатосуб'єктною системою. На кожному з рівнів (державному, регіональному, місцевому, організаційному (корпоративному)) є певні особливості і кожен з рівнів відрізняється наявністю різноманітних суб'єктів та об'єктів. До суб'єктів зазвичай відносять центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, громадські об'єднання, підприємства та організації. Об'єктами соціальної політики є населення країни, зокрема, незахищені її верстви, до яких відносять осіб з обмеженими можливостями, ветеранів війни, пенсіонерів, осіб похилого віку, безробітних, багатодітні чи малозабезпечені сім'ї, самотніх батьків, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, бездомних громадян та безпритульних дітей).

Соціальна стабільність у суспільстві є необхідною умовою сталого розвитку. Економічний розвиток країни значною мірою залежить від визначення пріоритетів і напрямів соціальної політики, що повинні відповідати ринковим відносинам, та бути спрямованими на забезпечен-

ня соціального захисту та безпеки населення. Від ефективності соціальної політики, дія якої спрямована на захист індивідуума в суспільстві від різноманітних форм соціальних і економічних ризиків, залежить ставлення громадян до впроваджуваних реформ.

Формування будь-якої політики, соціальної зокрема, передбачає визначення проблем, на подолання яких вона буде спрямована. Як відомо, проблема – це протиріччя або невідповідність реального стану речей бажаному стану. На подолання цього розриву і має бути спрямована політика. Для визначення очікуваного або бажаного стану важливе вивчення потреб і інтересів різних груп людей, а вони диференціюються за багатьма параметрами, зокрема за гендерною належністю.

Сучасні гендерні концепції доводять, що відмінності між чоловіками та жінками, які прийняті в певному суспільстві, пов'язані більше із традиціями і стереотипами, які склалися в цьому суспільстві протягом довгого часу, ніж з біологічними ознаками. До того ж, категорія «гендер» не є незмінною, вона трансформується з часом та залежить від історичного і соціально-культурного контексту. Наприклад, соціальне ставлення до чоловіка або жінки сьогодні або декілька століть тому суттєво відрізняються, так само відрізняються соціальні ролі жінки або чоловіка в Україні чи скандинавських країнах.

Погоджуємося з думкою Марценюк Т., яка стверджує, що однією з найбільших методологічних помилок є трактування гендерного підходу як такого, що ототожнюється зі статево-рольовим: кожній статі відповідає своя роль, яку повинні виконувати чоловік або жінка. Наприклад, відповідно до статево-рольового підходу дівчаток навчають бути вправними господинями і люблячими матусями, а хлопчиків – захисниками країни і матеріальними «годувальниками» родини. Доцільно зазначити, що гендерні студії – це критичний підхід, який підважує подібні думки про «винятковість» біологічного (біологічний детермінізм). Біологічні відмінності між чоловіками і жінками не заперечуються, але підважуються як єдино можливі для пояснення гендерних ролей (Марценюк, 2019, с. 7).

На нашу думку, вірно розглядати гендер у контексті нерівності, яка вбудована в соціальне життя та управлінські інститути. І коли йдеться

про гендерну рівність або нерівність, то мається на увазі принцип створення рівних можливостей для жінок та чоловіків, дівчат та хлопців брати участь у всіх соціальних сферах, відстоювати свої інтереси та задовольняти свої потреби.

Європейський Союз приділяє значну увагу питанням гендерної рівності. З метою її забезпечення Рада Європи приймає стратегії, розраховані на певний період. У березні 2018 року було запроваджено Стратегію гендерної рівності на 2018–2023 роки, яка визначає шість цілей, а саме: боротьба з гендерними стереотипами та гендерною дискримінацією; запобігання та боротьба з насильством щодо жінок; гарантування рівного доступу жінок до правосуддя; досягнення рівної участі жінок та чоловіків у прийнятті політичних та громадських рішень; реалізація стратегії досягнення гендерної рівності в політиці та усіх заходах; захист прав мігранток, біженок, жінок і дівчат, які шукають притулку (Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 рр).

Україною також були зроблені значні кроки у напрямку забезпечення гендерної рівності, зокрема, удосконалено нормативно-правову базу, що створює засади забезпечення гендерної рівності, розроблені стратегічні документи щодо забезпечення принципу рівних прав жінок та чоловіків, розпочато використання інноваційних інструментів дослідження гендерної рівності, таких як гендерний аудит та гендерний аналіз, розроблено гендерні профілі регіонів.

У 2016 році було затверджено Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року (2016), результати виконання якого були обговорені в квітні 2020 року на круглому столі. Варто відзначити, що серед важливих досягнень було розроблення та затвердження регіональних планів дій або планів, що є частиною комплексних програм соціального захисту населення, забезпечення гендерної рівності, протидії гендерно зумовленому насильству у Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Закарпатській, Київській, Кіровоградській та Сумській областях.

У 2018 році затверджено Державну соціальну програму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року. Державним замовником і координатором Програми виступив Мінсоцполітики, а керівни-

ком Програми є Міністр соціальної політики.

Серед очікуваних результатів заплановано удосконалення нормативно-правової бази з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства, урахування гендерного компонента у програмах економічного і соціального розвитку з урахуванням актуальних потреб галузей і регіонів, Удосконалення механізму проведення гендерно-правової експертизи, розширення переліку статистичних показників за ознакою статі з розбивкою за іншими основними ознаками (вік, місце проживання, приналежність до осіб з обмеженими можливостями, соціально-економічний статус тощо), внесення до програм курсів підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб органів місцевого самоврядування питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, удосконалення механізму реалізації захисту від дискримінації за ознакою статі (дискримінації за кількома ознаками), подолання гендерних стереотипів, збільшення частки жінок серед народних депутатів України, депутатів обласних та місцевих рад, зменшення розриву в оплаті праці жінок і чоловіків, зміцнення державно-приватного партнерства у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (Про затвердження Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року).

1. У 2019 році були внесені зміни до виборчого кодексу України, які встановлюють 40 % гендерну квоту для всіх партійних списків із вимогою, що принаймні 2 з 5 кандидатів у партійних списках мають бути або жінками, або чоловіками, як на національному, так і на регіональному рівнях (Виборчий кодекс, 2019). Але аналіз фактичного складу виборчих органів не підтверджує дотримання цієї квоти, зокрема через те, що більшість жінок була розміщена наприкінці партійних списків.

2. Гендерна рівність у всіх сферах визначена пріоритетом діяльності Міністерства соціальної політики (Гендерна рівність у всіх сферах – пріоритет Мінсоцполітики). Більш того, Міністерство соціальної політики відіграє роль спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Відомство стало одним із перших органів вико-

навчої влади, які почали запроваджувати гендерний аудит у свою діяльність. Гендерний аудит є новим інструментом у сфері просування політики гендерної рівності. Він дозволяє проаналізувати, як принципи гендерної рівності відображені у діяльності організації, яким чином гендерні компоненти інтегровані до стратегічних, програмних документів, документів з поточної діяльності, у взаємовідносини в колективі.

Головний результат гендерного аудиту надається у формі звіту, що містить рекомендації щодо поліпшення роботи та план реалізації конкретних заходів щодо виконання рекомендацій аудиту, включаючи відповідальних осіб, графік моніторингу та звітності, план відстеження гендерних змін в організації тощо. У ході аудиту відбувається опитування співробітників організації щодо виявлення гендерних диспропорцій, фокус-групи та аналіз документації і продуктів організації (Гендерний аудит для громадських організацій).

У квітні 2020 року наказом Мінсоцполітики було затверджено Методичні рекомендації щодо оцінювання гендерного впливу галузевих реформ, що закладають основу для систематичного оцінювання гендерного впливу галузевих реформ є визначення прямого або опосередкованого впливу (позитивного, негативного, нейтрального), коротко- та довгострокових результатів/наслідків реалізації державної політики на становище різних груп хлопців і дівчат, жінок і чоловіків для своєчасного усунення диспропорцій та гендерної нерівності (Про затвердження Методичних рекомендацій щодо оцінювання гендерного впливу галузевих реформ, 2020). Рекомендації пропонують самостійним структурним підрозділам міністерств, іншим центральним органам виконавчої влади, відповідальним за планування та впровадження галузевих реформ добросовісно дотримуватись 5 етапів оцінювання: огляд галузевої реформи, аналіз становища осіб та/або груп, які зазнають/знаватимуть впливу галузевої реформи, оцінювання впливу галузевої реформи на становище різних груп жінок і чоловіків, узагальнення результатів оцінювання, прийняття рішень за результатами оцінювання. Результати повинні передбачити ризики негативного впливу на різні групи чоловіків та жінок, дівчат та хлопців та своєчасно мінімізувати їх.

Важливим для визначення пріоритетів со-

ціальної політики є створення гендерних профілів областей та м. Києва, що були розроблені Офісом Віце-прем'єр-міністра за підтримки проекту ООН Жінки «Гендерна рівність у центрі реформ, миру та безпеки». Гендерний профіль містить статистичні дані (загальні показники, зайнятість, безробіття, середньомісячна заробітна плата жінок та чоловіків, освіта, представництво жінок і чоловіків в органах виконавчої влади і місцевого самоврядування, міграційний рух населення, показники по групах, які стикаються із множинною дискримінацією тощо) та представляє собою гендерні портрети міст чи областей, збірки «Жінки та чоловіки» (Гендерні профілі 24 областей України та м. Києва). Інформація, зібрана у профілях, може бути корисна для розробки стратегій розвитку регіону, визначення пріоритетних завдань соціальної політики, проведенні моніторингу та оцінки діяльності тощо. Наприклад, цікавими є дані, що в Дніпропетровській області у чоловіків найвищий рівень економічної активності у 2017 р. спостерігається у віковій групі 40–49 років – 93,5 %. В інші роки, з 2014 до 2016 рр., серед чоловіків цей відсоток був найвищим у групі 30–39 років. У 2017 р. рівень безробіття серед обох статей зростає порівняно з 2016 р. Найвищий рівень безробіття серед чоловіків спостерігається у віковій групі 50–59 років, у жінок – 15–29 років. Серед усіх причин смерті хвороби кровообігу складають 66,9 % у 2017 р. Чоловіки в середньому в 4 рази частіше помирають від туберкульозу. Серед померлих від злоякісних новоутворень органів дихання і грудної кліти-

ни в 2017 р. 81,7 % склали чоловіки. Чоловіки в середньому в 3,4 рази частіше помирають від зовнішніх причин (здебільшого від нещасних випадків на транспорті, дії алкоголю та навмисних самоушкоджень). У 2017 р. серед померлих від навмисних самоушкоджень 79,6 % склали чоловіки (Гендерний профіль. Дніпропетровська область). Ці дані можна використати для розробки соціальної регіональної політики.

Одним із інструментів забезпечення рівного доступу жінок і чоловіків до вирішення їх проблем може бути гендерний аналіз прийняття рішень або формування політики. Найбільш розповсюдженими є шведський та канадський підходи здійснення гендерного аналізу. У Швеції для гендерного аналізу місцевих проєктів було розроблено так званий «3 R метод» (репрезентація, ресурси, реальність). Отже, за цим методом у процесі здійснення гендерного аналізу необхідно відповісти на три запитання:

Хто? (представлення жінок і чоловіків на різних рівнях організації, або залучених до прийняття рішення);

Що? (перерозподіл ресурсів, часу, інформації, простору між чоловіками і жінками);

Які умови? (цінності, норми і стереотипи, що спричиняють нерівність між чоловіками і жінками).

Канадський підхід упровадження гендерно-чутливої методології аналізу державної політики пропонує більш широкий алгоритм – вісім кроків гендерного аналізу (див. рис. 1). Такий підхід видається більш всеохопним та вдалим.

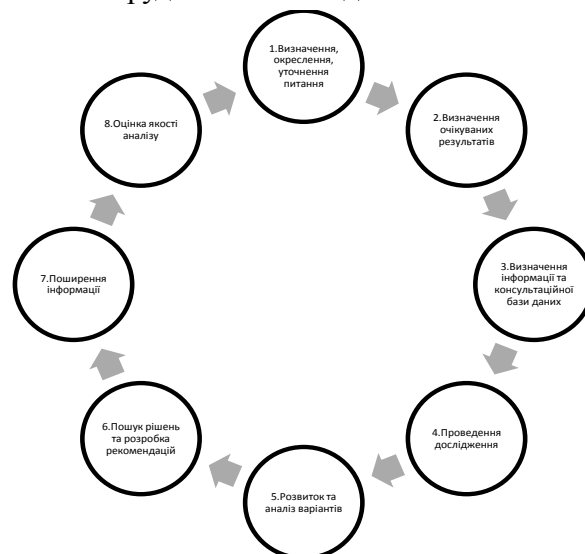

Рис. 1 Алгоритм здійснення гендерного аналізу

Кожний етап характеризується низкою завдань, від якості вирішення яких залежатиме рівень гендерної чутливості прийнятого рішення або політики в цілому.

На першому етапі гендерного аналізу з'ясовуються джерело та сутність самої проблеми, що потребує вирішення, визначаються її витoki та відношення до неї представників різних соціальних груп, або окремо чоловіків та жінок. Другий етап – це визначення органом державного управління або місцевого самоврядування очікуваних результатів та співвіднесення їх з напрямками та цілями органу влади. На цьому ж етапі обов'язково визначаються індикатори успішності досягнення поставленої цілі. Третій етап характеризується процесом вивчення гендерно-чутливих даних. З цією метою вивчаються наявні статистичні дані та визначаються можливості отримання додаткової гендерно-орієнтованої інформації. Четвертий етап – методологічний, на якому вивчаються можливості включення гендеру до дослідження з метою вироблення гендерно-чутливого рішення. На п'ятому етапі відбувається розробка альтернативних варіантів рішення та їх оцінка з точки зору відповідності визначеним на етапі 2 очікуваним результатам, чинному законодавству. Тоді ж визначаються фактори, які будуть сприяти або заважати досягненню очікуваних результатів та необхідні ресурси по кожному із запропонованих варіантів. На шостому етапі з'ясовуються заінтересовані особи, які будуть залучатись для вибору того чи іншого варіанту рішення, та ризики і обмеження щодо прийняття того чи іншого рішення. Сьомий етап – комунікаційний, пов'язаний з поширенням інформації. Відомо, що кожна окрема соціальна або гендерна група має свої особливості сприйняття інформації, отже, зміст та спосіб подачі інформації повинен бути різним. Від акцентуації на важливих для кожної окремої групи моментах залежить позитивне або негативне сприйняття прийнятого рішення, а, отже, і успішність його виконання. І останній, восьмий етап, покликаний з'ясувати, чи є вибраний варіант рішення гендерно-чутливим, чи буде він сприяти виконанню завдання підтримки гендерної рівності та недискримінації.

Варто також враховувати, що жінки і чоловіки – це гетерогенні групи, які всередині відрізняються за низкою інших ознак: вік, со-

ціально-економічне становище (клас), рівень освіти, сімейний стан, сексуальна орієнтація і гендерна ідентичність (СОГП), місто чи село, регіон походження, національна або етнічна, релігійна приналежність, стан здоров'я тощо (Марценюк, 2019).

Висновки.

Отже, завдання зміцнення принципів рівності та унеможливлення дискримінації за будь-яким принципом висувають нові вимоги до процесу формування державної політики, зокрема на регіональному рівні. Україна обрала євроінтеграційний напрям розвитку, який, зокрема, характеризується необхідністю дотримання принципів сталого розвитку та досягнення рівності жінок та чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства.

Україна має нормативну базу реалізації принципу гендерної рівності, однак, на практиці – закріплені стандарти не втілюються у життя повною мірою. Тож, зусилля держави мають бути спрямовані на їх практичну реалізацію.

Ті негативні процеси, що мають місце в Україні, а саме: скорочення тривалості життя, погіршення соціальної захищеності, зменшення реальної заробітної плати, збільшення рівня безробіття актуалізують необхідність застосування інноваційних підходів до розробки соціальної політики.

Соціальна політика держави спрямована на створення умов для зростання добробуту суспільства в цілому та захист тих верств населення, які є найбільш вразливими. Врахування гендерних аспектів у формуванні соціальної політики дозволить з'ясувати особливі потреби жінок та чоловіків, які потребують допомоги держави, що забезпечить більш точне формулювання проблем політики, ефективний розподіл ресурсів, цільове використання бюджетних коштів та прийняття гендерно-чутливих рішень. Створення гендерних профілів регіону також є корисним інструментом розробки стратегій розвитку регіону, визначення пріоритетних завдань соціальної політики, проведенні моніторингу та оцінки діяльності тощо.

Інноваційні підходи, які можуть надати швидкого розвитку врахування гендерних аспектів у формуванні політики як національної, так і регіональної, може стати гендерний аудит організації та гендерний аналіз прийнятих рішень або політики в цілому. Їх використання

в процесі формування та реалізації соціальної політики дадуть можливість запобігти гендерній нерівності та забезпечити формування гендерно-чутливої соціальної політики.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

Виборчий кодекс : Закон України від 19.12.2019 р. №396-IX. Відновлено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text> (дата звернення: 15.06.2020).

Гендерна рівність в усіх сферах – пріоритет Мінсоцполітики, – Сергій Ніжинський. Відновлено з: <https://www.msp.gov.ua/news/18029.html> (дата звернення: 10.06.2020).

Гендерний аудит для громадських організацій. Відновлено з: https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/democratic_governance/gender-audit-for-NGOs-handbook.html (дата звернення: 12.06.2020).

Гендерний профіль. Дніпропетровська область. Відновлено з: https://eu-ua.org/sites/default/files/inline/files/dnipropetrovska_.pdf (дата звернення: 20.06.2020).

Гендерні профілі 24 областей України та м. Києва. Відновлено з: <https://decentralization.gov.ua/gender/genderni-profilii-oblastei> (дата звернення: 20.06.2020).

Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Відновлено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 13.06.2020).

Марценюк Т. Інтеграція гендерної складової в аналітичні матеріали. Київ : МФ «Відродження», 2019. 28 с.

Національний огляд по виконанню Пекінської декларації та Платформи дій (1995 р.) Відновлено з: https://docs.google.com/viewer?embedded=true&Відновлено з=http://www.msp.gov.ua/files/gend_pol/UKR-Beijing%202019%20Ukraine.docx (дата звернення: 13.06.2020).

Про затвердження Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2018 р. № 27. Відновлено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.06.2020).

Про затвердження Методичних рекомендацій щодо оцінювання гендерного впливу галузевих реформ : Наказ Міністерства соціальної політики України від 14 Квітня 2020 р. № 257. Відновлено з: <https://www.msp.gov.ua/documents/5701.html> (дата звернення: 21.06.2020).

Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 р. № 113-р. Відновлено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 11.06.2020).

Соціальна політика. Відновлено з: <https://www.pharmacycyclopedia.com.ua/article/7581/socialna-politika> (дата звернення: 16.06.2020).

Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018–2023 рр. Відновлено з: <https://rm.coe.int/prems-041318-gbr-gender-equality-strategy-2023-ukr-new2/16808b35a4> (дата звернення: 17.06.2020).

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Ратифіковано Законом України 16 вересня 2014 року № 1678-VII. Відновлено з: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 10.06.2020).

REFERENCES

Electoral Code. No. 396-IX. (2019). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text> [in Ukrainian].

Ghenderna rivnistj v usikh sferakh – priorytet Minsocpolityky, – Serhij Nizhynskij [Gender equality in all spheres is a priority of the Ministry of Social Policy, – Serhij Nizhynsky]. Retrieved from <https://www.msp.gov.ua/news/18029.html> [in Ukrainian].

Ghendernyj audyt dlja ghromadsjkykh orghanizacij [Gender audit for public organizations]. Retrieved from https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/democratic_governance/gender-audit-for-NGOs-handbook.html [in Ukrainian].

Ghendernyj profilj. Dnipropetrovsjka oblastj [Gender profile. Dnipropetrovsk region.]. Retrieved from https://eu-ua.org/sites/default/files/inline/files/dnipropetrovska_.pdf [in Ukrainian].

Ghenderni profili 24 oblastej Ukrajiny ta m. Kyjeva [Gender profiles of 24 regions of Ukraine and the city of Kyiv]. Retrieved from <https://decentralization.gov.ua/gender/genderni-profilii-oblastei> [in Ukrainian].

The Constitution of Ukraine. (1996). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

Marcenjuk, T. (2019). *Integracija ghendernoji skladovoji v analitychni materialy [Integration of the gender component in analytical materials]*. Kyiv: MF "Vidrodzhennja" [in Ukrainian].

Nacionaljnij oghljad po vykonannju Pekinsjkoji deklaraciji ta Platformy dij (1995 r.) [National Review of the Beijing

Declaration and Platform for Action (1995)]. Retrieved from https://docs.google.com/viewer?embedded=true&Відновленоз=http://www.msp.gov.ua/files/gend_pol/UKR-Beijing%202019%20Ukraine.docx [in Ukrainian].

On approval of the State social program to ensure equal rights and opportunities for women and men for the period up to 2021. No. 27. (2018). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273-2018-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

On approval of Methodical recommendations for gender impact assessment of sectoral reforms. No. 257. (2020). Retrieved from <https://www.msp.gov.ua/documents/5701.html> [in Ukrainian].

On approval of the National Action Plan for the implementation of UN Security Council Resolution 1325 "Women, Peace, Security" for the period up to 2020. No. 113-г. (2016). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-2016-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

Socialjna polityka [Social policy]. Retrieved from <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/7581/socialna-politika> [in Ukrainian].

Strateghija ghenderoji rивnosti Rady Jevropy na 2018–2023 rr. [Gender Equality Strategy of the Council of Europe for 2018–2023]. Retrieved from <https://rm.coe.int/prems-041318-gbr-gender-equality-strategy-2023-ukr-new2/16808b35a4> [in Ukrainian].

Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part. № 1678-VII. (2014). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text [in Ukrainian].

Брус Тетяна

Кандидат наук з державного управління, доцент
Університет митної справи та фінансів

Email: tanyabrus37@gmail.com

Brus Tetiana

Ph.D. in Public Administration, Assoc. Prof.
University of Customs and Finance

ORCID: 0000-0002-7645-6894

Ковальов Віктор

Кандидат наук з державного управління, доцент
Університет митної справи та фінансів

Email: vkovalov0@gmail.com

Kovalov Viktor

Ph.D. in Public Administration, Assoc. Prof.
University of Customs and Finance

ORCID: 0000-0001-7249-0959

Цитування: Брус, Т., & Ковальов, В. (2020). Гендерні аспекти формування соціальної політики в Україні. *Аспекти публічного управління*, 8(3), 110–118. doi: 1015421/152074

Citation: Brus, T., & Kovalov, V. (2020). Henderni aspekty formuvannia sotsialnoi polityky v Ukraini [Gender aspects of social policy formation in Ukraine]. *Public administration aspects*, 8 (3), 110–118. doi: 1015421/152074

Стаття надійшла / Article arrived: 25.07.2020

Схвалено до друку / Accepted: 21.08.2020